

ARTERIAL GIPERTENZIYA BILAN BEMORLARDA BUYRAK FAOLIYATINI BAHOLASHDA ZAMONAVIY USULLAR

Sultanov Safronbek Safarboyevich

<https://doi.org/10.5281/zenodo.13932542>

Arterial gipertenziya (AG) — bu qon bosimining doimiy ravishda yuqori bo'lishi bilan tavsiflanadigan holat bo'lib, u organizmning turli tizimlariga, xususan, buyraklarga va yurakka sezilarli ta'sir ko'rsatadi. Buyraklar, organizmning suyuqlik va elektrolit muvozanatini ta'minlashda, qon bosimini boshqarishda va toza qon ishlab chiqarishda muhim rol o'ynaydi. AG buyrak faoliyatini kuchli ta'sir qiladi, bu esa ularning salomatligini va umumiy sog'liq holatini yomonlashtirishi mumkin. Bu tezida AG bilan bog'liq buyrak faoliyatining baholash usullari, ularning samaradorligi va klinik ahamiyati ko'rib chiqiladi. Zamonaviy usullar orqali buyraklarning holatini aniq baholash, AG bilan bog'liq murakkabliklarni oldini olishda muhim ahamiyatga ega.

Arterial gipertenziya va buyrak faoliyati o'rtasidagi bog'lanish

Patologik mexanizmlar

Arterial gipertenziya va buyrak faoliyati o'rtasidagi bog'lanish murakkab va ko'p jihatdan bir-birini o'zaro ta'sir etuvchi jarayonlardan iborat. AG buyrakning glomerular filtratsiyasiga (GF) salbiy ta'sir ko'rsatadi. Yuqori qon bosimi buyrak tomirlarida gipertrofik o'zgarishlar keltirib chiqaradi, bu esa glomerulalarning ishlashini pasaytiradi. Natijada, buyrak faoliyati yomonlashadi va buyrak yetishmovchiligi rivojlanadi. Bu holat davom etganda, buyraklar o'z vazifalarini bajarish qobiliyatini yo'qotadi, natijada metabolik va toksik mahsulotlar organizmda to'planadi.

Buyrakning strukturaviy o'zgarishlari

AG nafaqat buyrak faoliyatini, balki uning strukturaviy holatini ham o'zgartiradi. Qon bosimining ortishi natijasida buyrakning parenximasi va glomerulari qalinlashadi. Qon bosimining doimiy ortishi, ayniqsa, glomerular va tubuluslarning fibroz o'zgarishlariga olib keladi. Bu o'zgarishlar buyruq to'qimalarida fibroz jarayonlarini keltirib chiqarishi mumkin, bu esa buyrak faoliyatini yanada yomonlashtiradi. Natijada, buyraklar o'z vazifalarini bajara olmaydi va qon shakarining, elektrolitlarning va suyuqlikning muvozanatini saqlab qolishdagi qiyinchiliklarga duch keladi. Shuning uchun, AG bilan bog'liq buyrak kasalliklarini o'rganish va ular bilan bog'liq murakkabliklarni aniqlash muhimdir.

Zamonaviy baholash usullari

Qon bosimini o'lchash

AG bilan bog'liq buyrak faoliyatini baholashda qon bosimini muntazam ravishda o'lchash muhimdir. Qon bosimini o'lchash nafaqat og'zaki baholashda, balki tizimli monitoringda ham qo'llaniladi. 24 soatlik ambulatator qon bosimini monitoring qilish buyrak faoliyatidagi o'zgarishlarni aniqlashga yordam beradi. Ushbu usul bemorning kundalik hayotidagi qon bosimining real vaqt rejimida o'zgarishlarini ko'rishga imkon beradi. Monitoring natijalari klinik ko'riklarda qo'llaniladi, shuningdek, bemorning hayot sifatini oshirishda va zaruriy davolash choralari ko'rishda muhim rol o'ynaydi.

Glomerular filtratsiya tezligini aniqlash

Glomerular filtratsiya tezligini (GF) aniqlash buyrak faoliyatini baholashning asosiy usullaridan biridir. GFni aniqlashda, odatda, serumdagi kreatinin darajasi, urea va boshqa biomarkerlardan foydalaniladi. Bu usul orqali bemorning buyrak faoliyati haqida aniq va

ishonchli ma'lumotlar olish mumkin. GFni aniqlash uchun ko'plab formulalar mavjud, jumladan, Cockcroft-Gault formulasi, MDRD formulasi va CKD-EPI formulasi. Ushbu formulalar orqali bemorning qondagi kreatinin darajasi va boshqa o'zgaruvchilarni hisobga olgan holda buyrak faoliyatini baholash mumkin.

Urinni tahlil qilish

Urinni tahlil qilish buyrak faoliyatining ko'rsatkichlarini o'lchashda muhim ahamiyatga ega. Urin tahlili orqali proteinuriya, glyukozuriya va boshqa o'zgarishlarni aniqlash mumkin. Proteinuriya — buyrakning suyuqlik va moddalar almashinuvini o'z vaqtida boshqarish qobiliyatining pasayishini anglatadi. Ushbu tahlil yordamida AG bilan bog'liq buyrak kasalliklari aniqlanadi va davolashning samaradorligi baholanadi. Shuningdek, urin tahlili natijalari bemorlarning boshqa sog'liq holatini ham aniqlashda yordam beradi.

Ishlatilgan tasviriy usullar

Ultrasonografiya (US) va kompyuter tomografiyasi (KT) kabi tasviriy usullar buyrakning struktura va funksiyalarini baholashda qo'llaniladi. US yordamida buyrakning o'lchamlari, shakli va struktura o'zgarishlari, shuningdek, qon tomirlarining holatini aniqlash mumkin. KT esa murakkab hollarda yanada aniq ma'lumot beradi. Ushbu tasviriy usullar yordamida buyrak to'qimalarining o'zgarishlari, shuningdek, buyrakdagi shish va boshqa patologiyalar aniqlanadi. Tasviriy usullar, shuningdek, bemorlarning davolanish jarayonini monitoring qilishda muhim rol o'ynaydi.

Amaliy ahamiyati

AG bilan bog'liq buyrak faoliyatini baholashning zamonaviy usullari kasalliklarning oldini olish va davolashda muhim ahamiyatga ega. Bu usullar orqali:

Tashxisni aniqlashtirish

Zamonaviy baholash usullari AG bilan bog'liq buyrak kasalliklarini aniq aniqlash imkonini beradi. Tashxisni o'z vaqtida aniqlash bemorlarda sog'liq muammolarini kamaytirishga yordam beradi. Shuningdek, bu usullar orqali bemorlarning klinik holatlarini tahlil qilish va davolash jarayonini optimallashtirish mumkin.

Davolash strategiyalarini ishlab chiqish

Buyrak faoliyatini baholash natijalari tibbiy yondashuvlarni belgilashda yordam beradi. AG bilan bog'liq kasalliklarni boshqarish uchun individual davolash rejalarini ishlab chiqish zarur. Har bir bemor uchun maxsus yondashuv belgilanishi lozim, chunki har bir shaxsning organizmi alohida va turli faktorlarga ta'sir ko'rsatishi mumkin.

Oldini olish choralari belgilash

Zamonaviy baholash usullari AG bilan bog'liq buyrak kasalliklarining oldini olishga yordam beradi. Sog'lom turmush tarzi va dori-darmonlar yordamida buyraklarning holatini yaxshilash mumkin. Shu bilan birga, bemorlarning sog'liq holatini muntazam ravishda monitoring qilish va profilaktik choralarni amalga oshirish zarur.

Xulosa

Arterial gipertenziya bilan bemorlarda buyrak faoliyatini baholashda zamonaviy usullar kasalliklarni aniq aniqlash va samarali boshqarishda muhim ahamiyatga ega. Ularning yordamida kasallikning oldini olish va davolash strategiyalarini yaxshilash mumkin. Barcha tibbiy yondashuvlar individual bo'lishi zarur, chunki har bir bemorning holati alohida va o'ziga xosdir.

References:

1. Turaev, I.A., & Abdujabborov, B.A. (2021). "Arterial gipertenziya va buyrak faoliyati." *Uzbekistan Tibbiyot Jurnal*, 43(2), 56-60.
2. Rakhmonov, A.T., & Rahmonova, S.M. (2020). "Gipertoniya va uning buyraklarga ta'siri." *Sog'liqni Saqlash Sohasida Innovatsiyalar*, 18(4), 89-95.
3. Abduraxmonov, A.A. (2019). "Buyning glomerular filtratsiyasi va uning o'lchovlari." *Uzbekistan Tibbiyot Jurnal*, 32(1), 72-78.

INNOVATIVE
ACADEMY